

Temps lliure

centre de reciclatge

taller de creació

Tres estudis

Encara avui, després de gairebé vint anys de ser membres de la Unió Europea, la ciutadania la sent com una realitat llunyana, com una supraestructura que té poc o gens a veure amb la quotidianitat de les persones que hi viuen. Però al contrari d'aquest sentiment de llunyania, el Programa Nous Filons d'Ocupació de la Conselleria de Treball és una evidència clara de fins a quin punt la Unió Europea és una realitat que cada cop més incideix en la manera de viure de la ciutadania europea.

El Programa sobre nous Filons d'Ocupació és el resultat del treball de la Comissió Europea, recollit en el document de 1993 sobre "Creixement, competitivitat i treball: reptes per entrar al segle XXI", en què s'analitzen les necessitats de la societat i es plantegen les polítiques comunes a impulsar. Es fa especial referència a la necessitat creixent, en la societat europea, de contemplar l'atenció a les persones, petites i grans, que tenen necessitat d'altres persones que en puguin tenir cura. El document aborda el tema, fonamentalment des d'una doble perspectiva: la d'afavorir la conciliació de la vida laboral i familiar, com a conseqüència de la cada cop més generalitzada incorporació al món del treball, amb més igualtat entre les dones i els homes; i la d'una realitat social que alhora genera un nou i ampli filó d'ocupació.

Unes noves necessitats que plantegen el repte d'articular uns temps per als infants i joves, uns temps que fins ara els passaven en el context familiar. El repte és múltiple: cal definir què es podria, o què caldria, oferir als infants i joves -des del punt de vista conceptual, filosòfic i pedagògic- en aquests temps en què no poden estar amb les seves famílies; cal també estructurar com es podrien organitzar i gestionar els nous centres o serveis a crear, per tal que responguin plenament a les necessitats dels infants i de les seves famílies; i cal

també establir quins perfils professionals s'ajustarien als reptes que planteja la nova realitat.

És des d'aquesta perspectiva que poden tenir interès els tres estudis que per encàrrec de l'Associació de Mestres Rosa Sensat ha realitzat la Fundació Artur Martorell: **Educar de 0 a 3 anys: una professió amb futur** (novembre 2002); **Temps lliure: una aproximació** (novembre 2003); i **Temps lliure: centre de reciclatge i taller de creació** (novembre 2004).

Tres estudis que han permès aprofundir en el coneixement de la realitat o realitats del nostre país, i en el coneixement de les respostes més generalitzades a les noves necessitats, i que han possibilitat una primera aproximació al que podrien ser, a Catalunya, els nous filons d'ocupació orientats a l'atenció educativa dels infants i joves. Una aproximació que pren en consideració, en tots tres estudis, el que ha estat la tradició del país des del punt de vista pedagògic i social. L'educació ha estat sempre una qüestió de gran valor per a la nostra societat, com també ho ha estat la capacitat d'organitzar-se de manera associativa o cooperativa sempre que ha estat necessari per donar resposta en aquells camps que no són coberts o assumits des de l'administració. Els tres estudis també han tingut en compte l'experiència que en aquest tema tenen altres països.

Ara, passats uns anys des del primer estudi i amb una certa perspectiva, a l'Associació de Mestres Rosa Sensat es considera encara més necessari el treball realitzat. Tot i que els treballs són modestos, i cap d'ells té la pretensió de ser exhaustiu, plantegen una mirada sobre el tema dels nous filons d'ocupació estimulants, positius, encoratjadors per a totes aquelles persones que es proposin treballar en aquest nou i apassionant temps de l'educació.

Crèdits:

Correcció: Maria Girabal

Disseny: Clara Elías

© Fundació Artur Martorell

© Associació de Mestres Rosa Sensat

Av. Drassanes, 3. 08001 Barcelona,

Tel: 93 481 73 73 Fax: 93 301 75 50

www.rosasensat.org

Primera Edició: novembre 2005

Impress a: Gráficas y Encuadernaciones Reunidas.

Tambor del Bruc, 6 08970 Sant Joan Despí

Dipòsit legal: B-51307-2005

ISBN: 84-95988-59-3

Temps lliure

centre de reciclatge
taller de creació

Estudi de la Fundació Artur Martorell

realitzat per:

Irene Balaguer

Mònica García

Tere Majem

Elisenda Massó

Montserrat Ramos

per encàrrec de l'Associació de Mestres Rosa Sensat com a part del projecte Aprop II,
subvencionat pel Programa sobre Nous Jaciments d'Ocupació
del Departament de Treball de la Generalitat de Catalunya i cofinançat pel Fons Social Europeu

Barcelona, novembre de 2004

A dos grans mestres,
Tere Majem i Loris Malaguzzi,
que han treballat en el segle XX
per una pedagogia per al segle XXI.

Sumari

Introducció	7
Proposta per a un filó d'ocupació per al temps lliure	11
Centre de reciclatge	
Taller de creació plàstica	
Prospecció sobre la resposta empresarial	17
Interès pel projecte	
Material en desús	
Material no reciclable	
Dificultats	
Tipologia i localització de les empreses	23
Remida i Carrau Blau: dues experiències de reciclatge creatiu	27
Entrevista: Francesca Davoli	
Entrevista: Soledat Sans	
Quadre síntesi	
Semblances i diferències	
Línies bàsiques de la proposta	53
Centre de Reciclatge	
Taller	
Perfils professionals	
Dependència i autoorganització	
Agraïments	61

Introducció

L'Associació de Mestres Rosa Sensat ha encarregat l'estudi que recull aquest informe per aprofundir en la concreció d'una proposta específica del projecte **Aprop** en el marc del Programa sobre Nous Jaciments d'Ocupació de la Conselleria de Treball de la Generalitat de Catalunya. L'estudi se centra en l'àmbit d'actuació de **la infància i la joventut en el temps lliure**.

Un estudi que, més enllà de la seva concreció en el disseny d'una possible tipologia de centre per al temps lliure, es proposa fer evident la dimensió educativa i social que caldria contemplar en tota possible oferta.

Quatre qüestions bàsiques han vertebrat l'elaboració de l'estudi que conté aquest informe, qüestions que avui són una preocupació de l'Associació de Mestres Rosa Sensat:

La qualitat. Qualitat entesa des de diversos punts de vista, tant des del vessant cultural per als infants i joves com des de la necessària formació del personal. Qualitat en l'ambient físic, qualitat en els processos de l'activitat, qualitat en les accions i en les interaccions de tota acció educativa.

L'ecologia. El respecte al medi ambient, l'adquisició d'una nova consciència ecològica, està en bona part condicionat per l'aprenentatge de la comprensió del valor que té per al conjunt de la societat el fet d'aprofitar de manera sistemàtica tot allò que en un context consumista es considera com a rebuig. Interrogar-se sobre tot el que és recuperable, tot allò que pot tenir una nova utilitat, contribueix, de manera modesta però alhora clara, a millorar l'equilibri que la societat actual necessita, i és possible fer-ho a partir de l'acció individual de cada u. Una perspectiva que s'allunya de la retòrica, de la consigna, de l'obligació, i se centra en l'acció.

La creativitat. La contribució a educar una nova manera de veure el que ens envolta, de recuperar-ne l'ús, de donar espai a la imaginació, a sortir dels estereotips, de la carrincloneria que envolta les propostes plàstiques en els ambients.

La multifuncionalitat. La contribució a optimitzar els recursos educatius que permeten ser desenvolupats des de diversos vessants, tant en l'educació formal com en la informal, per a totes les edats, des dels més petits als adults, i en tot el seu abast o parcialment.

L'estudi, a més de dissenyar un projecte concret, específic, pretén ser una aportació a la reflexió i al debat sobre temes que des de Rosa Sensat es consideren necessaris per respondre amb coherència a l'evolució accelerada de la societat catalana i a la situació de la infància, de l'escola i de les administracions en el context de canvi i modernització del país.

Una modernització que no sempre es manifesta amb claredat en el món educatiu, on en general la tradició i la rutina tenen un pes excessiu. Si aquesta resposta, encara avui poc adequada al nostre temps, és evident en l'àmbit escolar –on hi ha una història i un pensament que permeten tenir referents per poder elaborar i sustentar canvis, si hi ha voluntat de fer-ho–, en el nostre país el temps lliure de manera generalitzada, com ara cal contemplar, és una qüestió nova, i l'experiència existent respon en bona part a una tradició i a una història que són impossibles de generalitzar. Posem per exemple la gran feina feta per l'escoltisme català, una realitat del temps lliure, tan vàlida avui com quan va començar a existir, però que no és la resposta de la necessitat quotidiana del temps lliure sobre la que es fonamenta l'estudi dut a terme.

D'aquesta nova realitat sobre les necessitats de la societat moderna cal conèixer, aprofundir i difondre la manera com altres països han abordat els canvis socials, les noves necessitats sobre els temps d'atenció als infants i, d'aquesta manera comprendre l'abast d'un nou filó d'ocupació en el nostre país que pugui donar resposta a la pregunta: cap on cal orientar aquest o aquests llocs de treball?

Una resposta nova, inspirada en experiències d'altres països, és avui una qüestió que no es pot ajornar a Catalunya, en la mesura que d'ella en depèn el benestar dels infants i els joves, la col·laboració del conjunt de la societat cap a les famílies amb fills, i la dignitat dels professionals que hauran de treballar en aquest nou camp del temps lliure.

Proposta d'un filó d'ocupació per al temps lliure

Proposta per a un filó d'ocupació per al temps lliure

La proposta que es desenvolupa a l'estudi es fonamenta en la necessitat de donar valor als <<temps lliures>> dels infants i joves, per tant com un nou filó d'ocupació amb entitat pròpia.

En els estudis precedents s'ha pogut constatar que aquests temps estan majoritàriament encara immersos en una inèrcia que dificulta un desenvolupament innovador, una inèrcia que des del punt de vista de l'equip investigador s'estima indispensable superar, tant per als propis professionals que treballen en aquests serveis de temps lliure, com per a les repercussions que aquests tenen en la vida dels infants i de les famílies, així com pel nivell de responsabilitat pública cap a ells.

L'equip investigador és conscient que en el context de nous filons d'ocupació derivats de les necessitats de conciliar la vida familiar i laboral en una societat com la nostra cal una revisió en profunditat per a totes les franges horàries en què cal acollir els infants, una revisió que des del punt de vista social té una gran transcendència per dues qüestions bàsiques: perquè és una necessitat generalitzada i perquè ha esdevingut una necessitat quotidiana que afecta, i molt, la manera de viure dels infants i joves del nostre país. Dues realitats que reclamen sense cap mena de dubte una anàlisi de la dimensió del que està passant i com cal intervenir.

En la proposta que es presenta en aquest estudi s'ha optat per aprofundir en una petita concreció, petita perquè d'aquesta manera ha estat possible fer evident la complexitat del que s'està plantejant.

S'ha aprofundit en un filó d'ocupació concret per poder valorar els elements professionals, socials i polítics que pot tenir redimensionar el temps lliure dels infants i joves en el nostre país, per contribuir a obrir noves expectatives de treball qualitatiu, per oferir elements que permetin crear noves sinergies entre aquests temps i el bé comú. Incorporant en aquestes activitats de temps lliure les temàtiques de màxima actualitat, allò que és d'interès dels infants del nostre temps perquè és del seu temps i fer-ho des d'una perspectiva nova, superadora d'estereotips.

**donar valor als
<<temps lliures>>**

**encara immersos en una
inèrcia que dificulta un
desenvolupament
innovador**

**cal una revisió
en profunditat
per a totes
les franges horàries**

**s'ha optat
per aprofundir**

**per oferir elements
que permetin crear
noves sinergies
entre aquests temps
i el bé comú**

Centre de reciclatge i taller de creació plàstica

**dos espais
clarament
diferenciats**

El projecte proposat conté dos espais clarament diferenciats tant en la seves finalitats, com en els perfils professionals, com en les seves característiques físiques o espacials.

Un centre de reciclatge

Un espai de recollida i emmagatzematge de materials diversos.

Un taller de creació plàstica

Un espai en el qual els infants i joves tinguin la possibilitat d'interactuar amb uns materials poc habituals i imaginar, transformar, interrogar-se, descobrir, transformar i crear una imatge nova amb aquests.

Potencialitats de la proposta en el context català

**un perfecte
encaix
en la realitat catalana**

Des del punt de vista de l'equip de recerca es considera que aquesta proposta concreta de filó d'ocupació té un perfecte encaix en la realitat catalana, per la multiplicitat de perspectives que conté que s'ajusten a la tradició del país. Entre elles es destaquen les següents:

**educativa,
artística
i cultural**

Una perspectiva educativa, artística i cultural que s'arrela en la nostra tradició, que va donar els millors resultats en el període de la República i que s'ha mantingut per voluntat social durant els anys de la dictadura, una perspectiva que cal contribuir a consolidar avui a partir del temps lliure.

**cívica,
ecològica
i social**

Una perspectiva cívica, ecològica i social que existeix en el sentir general de la població i que cal impulsar de manera clara amb fets que, més enllà de la retòrica, contribueixin a enfortir una manera pròpia d'entendre el món que ens envolta a partir de les accions quotidianes, donant valor tant a la pròpia acció individual com a la col·lectiva.

**un triple
compromís
empresarial
dels professionals
i l'administració local**

Una perspectiva que reclama un triple compromís: un compromís empresarial que com es podrà veure en l'estudi existeix en la nostra realitat, un compromís emprenedor per part dels professionals per anar més enllà del que sigui una rutina tant en l'estricta acció directa amb els infants i joves, com en

la capacitat d'autoorganitzar-se com a empresa, i un compromís de l'administració local acollint una proposta altament qualificada i per tant aportant els recursos materials i pressupostaris necessaris per fer-la viable.

Prospecció sobre la resposta empresarial

Prospecció sobre la resposta empresarial

Per copsar la resposta empresarial a la proposta que es planteja en aquest estudi s'han realitzat setze entrevistes en profunditat a empresaris de diversos sectors industrials. Aquest apartat de l'estudi recull, de forma breu, les reaccions dels industrials a la proposta, i al final del document s'adjunten els qüestionaris-resum omplerts a partir de cadascuna de les entrevistes.

Interès pel projecte

Es va fer la presentació del projecte i la proposta de recollida de material a diferents empreses localitzades en una àrea propera a Barcelona. En general el projecte va ser molt ben rebut per totes les empreses amb qui es va parlar i totes varen estar disposades a col·laborar-hi.

Com a presentació, es va explicar als empresaris el perquè de l'interès a recollir el seu material. Es va posar com a model el projecte italià Remida, que ja fa temps que s'està duent a terme a diverses ciutats italianes amb molt bons resultats. Es van mostrar uns fulls explicatius i se'ls va comentar la possibilitat de realitzar el projecte a Catalunya, a partir de la incorporació de tots els coneixements específics d'Itàlia que fossin aplicables en el nostre país, amb el que això podria suposar.

La presentació va semblar molt interessant a les empreses i totes es van mostrar interessades per formar part del projecte, si s'arribava a dur a terme.

Cal destacar l'empresa Disboton, dedicada a la fabricació de botons, que ja fa temps que organitza visites guiades per a escoles amb l'objectiu que vegin tot el procés d'elaboració del seu producte. Aquesta empresa es va mostrar especialment entusiasmada amb el projecte.

El material en desús: autoreciclatge i venda per a reciclar

Les entrevistes van permetre esbrinar que hi ha empreses que llencen el material que no necessiten, n'hi ha que el venen i n'hi

setze entrevistes a empresaris

el projecte va ser molt ben rebut

Com a presentació el projecte italià Remida la possibilitat a Catalunya

totes les empreses es van mostrar interessades

materials
que l'empresa
finalment llença
es podria utilitzar

ha que fan autoreciclatge. Aquesta diferenciació entre l'ús del material la fan depenent de:

- **AUTORECICLATGE**, si el material que produeixen es pot tornar a fer servir dins de l'empresa;
- **VENDA**, si el pot utilitzar una altra empresa (encara que sigui reciclat),
- **PER LLENÇAR**, si el material no el pot tornar a utilitzar l'empresa i tampoc serveix com a material de reciclatge per a una altra empresa.

Hi ha empreses que fan les tres coses: autoreciclen, venen i llenquen.

Entre les empreses visitades les que venen més material de reciclatge són les que treballen amb vidre, plàstic i ferro.

Materials que no es reciclen

En el procés de manipulació dels materials i de fabricació dels productes també apareixen una sèrie de materials que no es reciclen i que l'empresa finalment llença. Aquest seria el material que es podria utilitzar en un projecte similar al que es desenvolupa a Itàlia si finalment es desenvolupa a Catalunya. No s'ha concretat el volum del material de què es podria disposar, ja que això depèn de molts factors no analitzats en aquest estudi. Entre d'altres coses el volum dependrà molt del tipus d'empresa de què es tracti i de la producció que faci. Òbviament, les empreses grans generaran més volum i les petites menys volum, la qual cosa determinaria diferències en la recollida i el tractament dels materials.

De les empreses entrevistades, la fàbrica de plàstics Polinter és la única empresa gran, però la resta són PIME. Per tant, teneint en compte el volum de producció d'aquest conjunt d'empreses, caldrà buscar més indústries per aconseguir un volum de material suficient per reciclar per al projecte.

D'aquesta manera, l'equip investigador conclou que per assegurar un bon volum de material i també diversitat en els materials concrets caldrà buscar més empreses que col·laborin en el projecte.

De moment el tipus de material de reciclatge al que es podria accedir, segons les entrevistes realitzades, és força divers. La llista següent, que també consta en el quadre d'empreses, mostra els materials de reciclatge que oferien les empreses amb les que s'ha contactat fins ara:

- mobiliari (calaixos, contraplacats amb fòrmica i restes defectuoses de xapa de ferro de guies);
- tèxtil (cons, cilindres, jaquard, retalls de roba provinent de vestuari per a espectacles, retalls, fils, bobines i cotó);
- elèctric (interruptors i taps elèctrics);
- plàstic (fil de plàstic, retalls de mànega i perfils, taps de plàstic, suports de taps, taps de medicaments i taps per a tubs de laboratori);
- metall i fusta (retalls de xapa metàl·lica, reixetes calibrades i encenalls metàl·lics);
- paper (retalls de paper i cartró),
- vidre (retalls de vidre de cotxe).

Dificultats

Productes amb marca

El fet que alguns productes portin la marca escrita impossibilita que se'n pugui fer ús per a aquest projecte, ja que la marca és propietat intel·lectual de l'empresa. Sí que servirien, però, les peces on la marca no es vegi bé per causa d'una tara.

Transport

En la majoria dels casos les empreses no estan disposades a portar el material de reciclatge; d'aquesta manera ho van fer constar els empresaris en el transcurs de les entrevistes; així doncs, aquesta serà la despesa més important que s'haurà de fer per poder endegar el projecte (transports). De tota manera, l'anàlisi de les entrevistes mostra que les empreses estarien disposades a separar el material i a deixar-lo preparat per a la recollida per part d'un servei extern. També és cert que en algun cas, si finalment el centre de recollida no quedés mal situat (respecte al trajecte del seu camió de transport) alguna empresa, aprofitant el seu recorregut, podria portar el material al centre de recollida i magatzem. Però de les enquestes es desprèn que aquesta voluntat d'acostar els materials al centre de reciclatge és minoritària entre els empresaris entrevistats.

Tipologia i localització de les empreses

Tipologia i localització de les empreses

EMPRESA	POBLACIÓ
MOBLES	
CIDESA	St. Andreu de la Barca
TÈXTIL	
PUIG UBACH S.A.	Rubí
MAS LLUCH S.A.	St. Adrià de Besòs
PILAR ALBALADEJO	La Roca del Vallès
JOFRÉ CONFECCIONS	Reus
MIQUEL NOGUES	Argentona
ADAROSA	Barcelona
ELÈCTRIC	
MARIBEL SALADRIGUES	Barcelona
TELECSAL	Barcelona
PLÀSTICS	
POLINTER	Montcada i Reixac
MONER TECH	Rubí
PASCUAL	Llagostera
DIBOTON S.L.	Sta. Perpètua de la Mogoda
METALL I FUSTA	
RECA S.A.	Mollet del Vallès
PAPER	
AROLA EDITORS	Tarragona
IMPUB GRÀFIQUES	Barcelona

Remida
i Carrau Blau:
dues experiències
de reciclatge
creatiu

Remida i Carrau Blau: dues experiències de reciclatge creatiu

A més de les entrevistes realitzades a setze empreses de diferents sectors productius, en el transcurs d'aquest projecte l'equip investigador va decidir que seria interessant analitzar, a través de dues entrevistes en profunditat, dues experiències diferents, però amb elements en comú, de reciclatge creatiu. Les experiències escollides van ser, per la seva significació i pel seu arrelament al territori on es desenvolupen, Remida (el Centre de Reciclatge Creatiu municipal de la ciutat de Reggio Emilia, a la regió nord-italiana d'Emilia Romagna) i el taller Carrau Blau, de Sant Just Desvern. Remida i Carrau Blau representen dos models pels quals s'ha creat -o en els quals es podria basar- un sector de nova ocupació a partir de dos elements: en primer lloc, l'atenció i l'educació dels infants més petits a través de la creació artística i, en segon lloc, el reciclatge. Seguidament descrivim molt breument l'entorn en què es donen ambdues experiències:

Remida

Reggio Emilia és una ciutat del nord d'Itàlia, a la regió d'Emilia Romagna, coneguda internacionalment per ser l'indret on s'ha desenvolupat el que possiblement sigui l'experiència pedagògica més innovadora del món. Des de 1946, quan es va obrir el primer parvulari, l'Ajuntament de la ciutat ha creat una xarxa de 33 escoles bressol i parvularis, tots municipals, on es posen en comú un corpus de pensament i una pràctica pedagògica, impregnats de valors culturals, que fan dels centres infantils espais socials i polítics on l'infant és un constructor actiu de coneixement. Com a reflex del prestigi de Reggio Emilia, hi ha <<Xarxes Reggio>> a tretze països, inclosos Austràlia, els Estats Units d'Amèrica, Corea, el Regne Unit, Alemanya, els Països Baixos i els cinc països nòrdics. El treball de Reggio és conegut a tot Europa, així com també a extenses zones d'Àsia i de l'Amèrica Llatina.

Una de les influències més importants a Reggio ha estat la del pensador i pedagog Loris Malaguzzi (1920-1994), impulsor i primer responsable de les escoles infantils municipals. El seu nom s'esmenta nombroses vegades quan es vol fer referència al valor de l'experiència de Reggio, a la qualitat de les seves escoles bressol i parvularis i al seu arrelament en la vida ciutadana. Malaguzzi va ser l'inspirador d'una pedagogia de la transgressió que es troba en la base del que són, avui, les escoles municipals de Reggio Emilia.

**dues entrevistes
Remida i Carrau Blau**

**Reggio Emilia
una ciutat
del nord d'Itàlia**

**El treball de Reggio
és conegut
a tot Europa,
extenses zones d'Àsia
i de l'Amèrica Llatina.**

**Malaguzzi
va ser l'inspirador
d'una pedagogia
de la transgressió**

**Remida
neix de la idea
de posar en relació
el món de l'art i la cultura
el món de l'escola
i el món de l'empresa**

El Centre de Reciclatge Creatiu Remida és, en aquest sentit, un producte més d'aquesta pedagogia transgressora. Neix de la idea de posar en relació forces diverses: el món de l'art i la cultura, el món de l'escola i el món de l'empresa. La sinergia produïda per la unió d'aquestes tres forces ha generat la possibilitat de crear nous recursos. Remida consisteix, bàsicament, en un centre d'emmagatzematge de materials reutilitzables, provinents de la indústria, on es desenvolupen tallers i activitats per aprendre a fer servir aquests materials. Paral·lelament, el magatzem també serveix com a centre de recursos per a les escoles, que poden anar a buscar-hi material sempre que vulguin a canvi d'una petita quota anual. Les <<obres>> que els infants fan amb aquests materials de reciclatge es mostren en una gran festa cívica en què participen milers de ciutadans, el Remida Day, i contribueixen a crear una cultura estètica gens estereotipada, original i creativa.

Francesca Davoli, la persona entrevistada en aquest projecte en representació de Remida, ha estat durant deu anys pedagoga de les escoles municipals de Reggio Emilia i coneix molt bé l'experiència de Remida i el que ha significat per a la ciutat i els seus habitants.

**Carrau Blau
és un centre
on es desenvolupen
projectes artístics
en horari de fora escola**

Carrau Blau

D'altra banda, el taller d'arts plàstiques Carrau Blau és un centre sostingut amb fons públics, tot i que gestionat com una empresa de serveis, on es desenvolupen projectes artístics de tota mena per a infants, que assisteixen al taller voluntàriament i en horari de fora escola. Carrau Blau va néixer l'any 1980, tot i que la seva gestació s'inicia el 1979, arran d'una manifestació ciutadana. Com a part dels processos creatius que s'hi desenvolupen, els infants tenen l'oportunitat de treballar amb materials reciclats, que transformen per convertir-los en obres d'art originals. Carrau Blau és el primer, i potser l'únic, centre d'aquesta mena de Catalunya, i el seu valor ha convertit Sant Just Desvern en una ciutat emblemàtica per a l'educació en el temps de fora escola del país.

**dues
presentacions
públiques
un missatge cultural
estètic artístic ètic
educatiu i ecològic**

A més, Carrau Blau interacciona amb la resta de la ciutadania a través de dues presentacions públiques dels treballs que s'hi fan, als volts de maig i d'octubre. Aquestes presentacions mobilitzen centenars de ciutadans de Sant Just Desvern i les rodalies, que hi troben l'oportunitat de gaudir de les capacitats dels infants i de repensar les seves idees sobre l'art a través d'una mirada curiosa, atenta, i durant una festa ciutadana. En aquestes presentacions Sant Just Desvern retroba i proposa un missatge cultural, estètic, artístic, ètic, educatiu i ecològic.

La fundadora i actual responsable de Carrau Blau, Soledat Sans, va ser la persona escollida per a la segona entrevista d'aquest projecte. Soledat Sans és mestra i pintora, i ha concretat diverses disciplines artístiques. Alhora, ha escrit diversos llibres sobre l'experiència de Carrau Blau i coneix molt bé el treball que s'hi desenvolupa.

Entrevista a Francesca Davoli, pedagoga de Reggio Emilia

Francesca Davoli és pedagoga i durant deu anys ha treballat a les escoles infantils de Reggio Emilia. Fruit d'aquesta experiència, coneix molt bé el projecte del Centre de Reciclatge Creatiu de Remida, en el qual participen totes les escoles municipals de la ciutat de Reggio Emilia, i el procés que va des de la seva creació fins a l'actualitat.

Com va sorgir la idea de crear Remida?

Remida va néixer fruit de la inspiració de qui en aquell moment era director dels Nidi i de les Scuole dell'Infanzia de Reggio Emilia, Sergio Spaggiari, qui durant un viatge de feina als Estats Units d'Amèrica va gaudir de l'oportunitat de veure, al costat d'un Children's Museum, un centre de reciclatge. Aquesta primera visió de tot el que es podia fer amb materials reciclats el va portar a reflexionar sobre com es podia fer un procés semblant en una ciutat com Reggio Emilia, que ja comptava amb una xarxa d'escoles bressol i parvularis que treballaven amb materials informals, no estructurats, des de feia més de deu anys, i que feien aquesta mena de treball a partir dels materials que els infants, els seus pares i els mestres duien a l'escola: fulles d'arbre, llaunes de menjar, coses velles que ja no volien...

A l'inici hi havia molts dubtes, perquè la idea de treballar amb materials en desús en aquells moments encara no es considerava com a possible, no estàvem encara en el moment del sorgiment d'una consciència ecològica com l'actual. Però els dubtes inicials es van solucionar, en part, gràcies a la col·laboració d'una empresa municipal, AGAC -l'empresa que gestionava el subministrament d'aigua i gas a la ciutat, i que s'encarregava de la recollida d'escombraries de la ciutat-, que va concedir ajuda financera per a la recollida dels residus urbans, de les escombraries. La idea del reciclatge de peces industrials noves va sorgir, doncs, d'aquesta primera connexió. Era tancar el cercle de reciclatge, fer de la idea de l'ecologia una realitat. I aquesta idea va agradar molt als responsables municipals.

Remida va néixer fruit de la inspiració Sergio Spaggiari

A l'inici hi havia molts dubtes La idea del reciclatge de l'ecologia una realitat

Però inicialment us devíeu trobar amb molts problemes...

Bé, vàrem patir els problemes habituals de quan es defineix un projecte, tot i que aquest era un projecte molt especial perquè volíem arribar a tota la ciutadania des de les escoles bressol i els parvularis de Reggio Emilia, cosa que es va aconseguir en part gràcies a l'existència anterior d'una xarxa molt intensa de col·laboració i treball entre els ciutadans i aquests centres infantils. Inicialment els problemes eren bàsicament dos, relacionats amb la manera de donar lloc a aquesta idea. D'una banda, la dificultat era que per desenvolupar el projecte era necessari un gran magatzem i calia avaluar molt bé on havia d'estar situat. I de l'altra, per nosaltres era essencial determinar quin personal, quines persones treballarien, en primer terme, en aquest centre o gran magatzem, i també quines persones podrien treballar en favor del projecte, encara que fos de maneres diferents.

Aquests dos problemes es van anar resolent, en part, com deia, per l'existència d'una xarxa de treball i col·laboració de molts ciutadans de Reggio, articulats sota el paraigua de l'associació dels Amici di Reggio Children, que per exemple comptava amb moltes mestres ja jubilades que seguien treballant en favor dels més petits i que tota la vida havien fet un ús molt important de material informal, com un element de riquesa a l'escola. Aquestes mestres es van bolcar en el projecte de Remida i van ajudar molt a tirar-lo endavant, amb la col·laboració també de l'ajuntament i, per exemple, d'empreses com AGAC.

La idea anava avançant. El problema del magatzem es va resoldre perquè al costat del Nido Gianni Rodari, al centre històric de la ciutat, hi havia un gran garatge mig abandonat que l'ajuntament va reformar, fent que una part fos un magatzem dels materials que s'anessin recollint i que anessin afegint-se al projecte, i l'altra un taller per al treball de les persones interessades a prendre part en Remida, a partir d'activitats de formació sobre com es podia fer servir aquest material. A més, l'ajuntament també finança el camió que passa per les empreses a recollir materials. Quant al taller, en primera instància van ser els adults qui primer van experimentar amb els materials, a través de tallers i trobades en aquest garatge reconvertit.

De fet, que inicialment fos gent gran qui aprofités l'espai per habitar-se a aquesta mena de materials no era estrany, ja que de bon principi la idea de Remida era que fossin els mestres de tots els nivells educatius i els professionals dels centres socials –que acullen gent gran, joves, associacions de voluntariat, etc.– els qui aprofitessin les enormes potencialitats d'un projecte de reciclatge tan ampli com aquest, de manera que després poguessin incorporar aquest ús de materials reciclats industrials a les escoles o als centres on treballessin.

**inicialment
la idea de Remida
per els mestres
de tots els nivells
educatius**

Actualment encara segueix sent així? L'objectiu segueix sent que sigui un centre on les persones adultes, grans, aprenguin a relacionar-se amb materials no formals, no estructurats, reciclats?

Aquesta idea s'ha mantingut en part, perquè les persones que van a recollir el material a Remida són adults, gent gran. Però posteriorment els materials d'aquestes empreses es fan servir per al treball amb infants i adolescents. I certament es tracta de materials amb una enorme diversitat, amb moltes qualitats, molt diferents: teles, fustes, paper, ferro, plàstics... Alhora, en el centre Remida també hi ha tallers per donar idees sobre com usar els materials. Aquests cursos de formació no estan tan dirigits als mestres, que sovint ja tenen experiència en l'ús de materials reciclats, com a d'altres professionals que no estan tan avesats a usar-los, per evitar que el material quedi infrautilitzat, o s'utilitzi d'una manera poc creativa. També hi ha cursos per a joves, o per persones adultes que no en faran un ús professional però que estan interessats en el tema.

Quin és el perfil dels treballadors de Remida?

Les persones que fan feina a Remida tenen un perfil especial, són bons coneixedors de l'art, per exemple. En realitat el centre de reciclatge només compta amb dues o tres persones fixes, però es nodreix de nombrosos col·laboradors que s'hi han implicat voluntàriament. Per exemple, hi ha una mestra d'educació infantil que voluntàriament s'encarrega de la part més administrativa. La resta de persones, els col·laboradors, són professionals molt diversos que col·laboren de forma desinteressada. Per exemple, si hi ha un curs sobre l'ús creatiu de fotografies sovint hi participarà un fotògraf professional i un crític d'art. També hi participen arquitectes, artistes, mestres, escenògrafs, persones de totes les professions. De fet, Remida segueix una mica la idea de Loris Malaguzzi de posar en comú tots els camps del coneixement. Per exemple, també participen de les activitats persones que treballen en centres socials, i que van a Remida a formar-se, o altres persones que simplement gaudeixen amb el projecte i s'hi passen hores treballant de franc. Per exemple, moltes persones grans que ja estan jubilades preparen materials per a Remida, o hi ha xarxes de persones que fan coses, com per exemple bosses a partir de material reciclat, o creen artefactes, o altres coses.

Però com funciona el centre exactament per a les escoles bressol i els parvularis? Les escoles van a buscar els materials i els fan servir amb el grup d'infants, o el grup es desplaça al centre per treballar-hi?

És un procediment d'una gran senzillesa, i aquí rau el seu potencial. Les escoles bressol i els parvularis, i les escoles de primària i secundària, paguen una quota anual com a socis

Remida hi ha tallers per donar idees per evitar que el material quedi infrautilitzat

un perfil especial bons coneixedors de l'art nombrosos col·laboradors voluntàriament

participen arquitectes, artistes, mestres, escenògrafs, persones de totes les professions.

**d'un material
provocador impactant
els infants exploren
la seva creativitat**

**objectiu de Remida
temàtiques ambientals**

**a partir del món educatiu
uneix molt la ciutadania
enforteix la cohesió social**

**les botigues cedeixen
els seus aparadors
a obres fetes
pels infants i els joves**

–una quota molt reduïda, de 10 o 15 euros– i aleshores poden anar a buscar els materials que desitgin per fer-los servir amb els infants, tantes vegades com vulguin. Per descomptat, no paguen res per endur-se el material, igual com tampoc les empreses que el cedeixen reben a canvi cap pagament, ho fan de manera totalment voluntària.

D'aquesta manera, la cultura del reciclatge és quelcom que els infants treballen de ben petits...

Sí, és cert. Com que es tracta d'un material provocador, impactant, els infants exploren la seva creativitat, i tant ells com la resta de la ciutadania s'acostumen a veure, i a apreciar, unes idees i formes estètiques diferents, no tant estereotipades, més <<valentes>>. I aquest és un aprenentatge que serveix per a tots els camps de coneixement, i no només per al camp artístic. Amb la creació, a partir de materials reciclats, d'autèntiques obres d'art és possible fer aquest salt i arribar a la resta de la ciutadania.

De quina manera s'hi ha implicat la població de Reggio?

En realitat el segon objectiu de Remida és precisament aquest, la sensibilització de la població -dels infants i dels joves, però també dels adults i de les persones grans- sobre les temàtiques ambientals. I en aquest àmbit s'ha treballat moltíssim, i s'ha aconseguit una gran participació de tots els ciutadans de Reggio. De fet, inicialment només participaven activament del projecte les persones que coneixien les escoles de Reggio, però amb els anys s'ha produït una mena de contagi, una osmosi, que ha permès que moltíssimes persones, del món educatiu i d'altres mons, consideressin el projecte de Remida com una cosa seva i hi participessin de forma molt activa. Per tant un projecte com aquest és una experiència que, a partir del món educatiu, uneix molt la ciutadania, enforteix la cohesió social, sobretot perquè té una enorme visibilitat en la ciutat. Una bona mostra n'és el Remida Day, una jornada que se celebra al mes de maig i durant la qual la ciutat s'obre a la invasió de Remida, i acull en els seus espais tots els projectes i materials que s'han anat elaborant a les escoles i als centres durant mesos i mesos. És impressionant, per exemple, veure com les botigues de grans marques de luxe internacional del carrer més comercial de Reggio Emilia, Via Emilia, cedeixen els seus aparadors a obres fetes pels infants i els joves que han tret els materials de Remida, i sovint combinen aquestes obres amb els seus productes, de manera que per exemple una sabata de luxe pot formar part d'un aparador on hi ha un artefacte a priori estrany, però molt interessant, fet amb material industrial reutilitzat.

El Remida Day se celebra cada any?

Sí, cada any des de'n fa cinc, i ha anat evolucionant edició rere edició. El primer any es va dedicar més a explicar què era el centre, què es pot fer amb materials industrials reciclats, què es pot fer amb materials naturals –com les fulles dels arbres, o els seus fruits, que es poden collir de terra–, quines possibilitats ofereixen aquests productes -el vidre, la tela, el plàstic, els botons- que d'altra manera, per exemple per ser defectuosos, anirien a parar a la brossa industrial. També es va fer una fira del reciclatge domèstic, on totes les escoles infantils, de primària i de secundària i altres institucions mostraven el seu treball amb materials de reciclatge, i en la qual es va comptar amb la dedicació i el més absolut compromís i col·laboració dels pares, que ajudaven els seus fills en la selecció dels materials, etc. Va ser una organització molt laboriosa, en la qual també es va comptar amb la participació de l'ajuntament, que va cedir els espais de la ciutat per fer-hi activitats, per posar-hi taules amb els materials, etc.

A partir del segon any, a aquestes activitats essencials se n'hi ha afegit una altra, que omple de colors els carrers i les places de la ciutat. És una mostra immensa de les idees, de la creativitat dels infants i dels joves, del que poden arribar a fer amb aquests materials si en tenen l'oportunitat. L'any passat, per exemple, es va fer una desfilada de moda feta amb teles de reciclatge -a partir d'una escola de costura per adolescents, en què feien el disseny i la confecció de vestits d'alta moda-, un concert amb instruments musicals fets pels joves, un concurs de dansa, recitals de poesia, premis literaris a obres de temàtica ecològica, sessions de cinema, un concurs de curtmetratges... Un gran festival del reciclatge i de l'ecologia. El Remida Day és, de fet, una gran festa de la ciutadania.

En aquest sentit, observeu diferències entre les <<construccions>>, els resultats finals del treball amb material reciclat entre les persones que han fet un curs de formació a Remida i les persones que no l'han fet?

Sens dubte, les persones que han fet la formació fan servir els materials d'una manera molt més rica. I cal recordar que la formació que es fa no ofereix receptes, sinó que obre portes per estimular la creativitat de cada persona, per diversificar les seves opcions estètiques. I és des del punt de vista estètic on s'observen les diferències més grans. D'altra banda, val a dir que en la formació és quasi més important que la relació amb qui estigui fent-la, la relació entre els estudiants, entre els companys que desenvolupen la formació en els tallers. Aprenen els uns dels altres, i a més van teixint una xarxa que després es reproduirà en el seu treball professional i en l'àmbit ciutadà. Es nota molt l'evolució d'uns anys ençà, per exemple en l'escultura, on es fan coses molt impactants.

**una fira
del reciclatge domèstic**

**una mostra immensa
de les idees,
de la creativitat
dels infants i dels joves
és una gran festa**

**la formació
no ofereix receptes,
sinó que obre portes**

Remida treballa amb material nou provinent de fàbriques que el cedeixen

és habitual treballar amb material de reciclatge domèstic

Remida és essencial la voluntat política la participació empresarial

Remida no aprofita els materials en desús que es poden trobar, per exemple, als contenidors de plàstic o vidre. O per exemple a Barcelona i a altres indrets de Catalunya hi ha serveis municipals de recollida de mobles, o de trastos vells, etc., o punts verds on la gent porta electrodomèstics, estufes, materials que ja no fan servir o no funcionen. No creus que seria interessant aprofitar-los?

De moment, Remida només treballa amb material nou provinent de fàbriques i empreses que el cedeixen, material que recull i que emmagatzema. Però crec que aquesta mena de materials que esmenten serien una font interessant a tenir en compte. Però de moment a Reggio no s'ha fet aquesta opció, tot i que sincerament no sé massa bé per quina raó. De fet, a Itàlia no existeix aquesta cultura del contenidor, tot i que també tenim <<punts verds>>, llocs on la gent va a llençar les coses que ja no fa servir o que estan espatllades. Potser en la decisió de Remida també ha pesat la idea que aquests materials ja utilitzats s'haurien de netejar de manera que després es poguessin fer servir amb els infants. Potser donava més feina el seguiment o la neteja del material reciclat domèstic que la recollida de material nou a les fàbriques.

Tampoc aprofiteu el material domèstic sobrant o el material natural?

A les escoles sí que és habitual treballar amb material de reciclatge domèstic, així com amb materials naturals que molt sovint els pares o els mestres porten a l'escola. És a dir: no es tanca mai la porta a cap aportació dels pares o els infants, i els materials que recullen al carrer -flors, fulles, les closques de les avellanes, o de les mongetes, les pedres, qualsevol material natural- s'integra de manera normal en el treball dels infants. Si a més d'aquests materials naturals o de reciclatge domèstic volen altres menes de materials, poden anar a recollir-los a Remida, on s'acumulen els materials nous provinents de fàbrica que d'altra manera s'haguessin llençat a les escombraries. I la conjunció d'ambdós tipus de materials permet desenvolupar projectes increïbles a les escoles, basats per exemple en la recerca al voltant del so de la ciutat, partint inicialment d'un parell d'elements que es poden fer servir com a percussió, etc.

Per tant, però, és essencial comptar amb la col·laboració de les empreses; perquè segurament moltes d'aquestes empreses ja recicla venien el material, no? I per tant, què guanyen cedint-lo gratuïtament a Remida?

De fet, aquest és el segon problema d'un muntatge com el de Remida. És a dir: no només és essencial la voluntat política, la sensibilitat i el suport econòmic per part de les autoritats locals i regionals, sinó que és imprescindible comptar amb la participació del món empresarial. Si no existeixen

aquests dos elements, és impossible dur un projecte com aquest endavant. I els problemes del món empresarial solen ser de dos tipus: en primer lloc, moltes empreses estan disposades a cedir el material, que d'altra manera segurament llençarien, però el que no volen és dur-lo ells mateixos fins al magatzem, ni posar-hi diners, ni perdre-hi temps. Per tant, un camió –sufragat per l'ajuntament– s'encarrega d'anar a buscar aquest material fins a les empreses i de dur-lo al magatzem. Els conductors del camió i les persones que fan el trasllat del material són gent que abans no tenien feina, per exemple.

El segon problema és un problema de temps. Això vol dir que les empreses no guardaran gaire temps el material, sovint perquè no disposen de prou espai. Aleshores, el que fem és que el camió segueix unes rutes ja establertes que passen per totes les fàbriques que ens cedeixen material, de manera que els empresaris saben quin dia passarà el camió i guarden els materials fins aquell dia. Si una fàbrica, per una raó extraordinària, té un material que necessita que anem a recollir, truca al magatzem i el camió hi anirà al més ràpidament possible. De manera que s'ha establert una gran complicitat amb el món empresarial i actualment Remida ja compta amb més de dues-centes empreses de tota la província que col·laboren en el projecte. Fins al punt que la majoria ara ja truquen i avisen que tenen materials per al magatzem. També les empreses han entrat en aquesta cultura del reciclatge, d'aprofitar els materials que no poden fer servir en els seus processos, o els materials que els sobren, o els materials nous però defectuosos.

Quina mena de material és el més habitual?

Hi ha material de tota mena. Des de coses molt habituals, que pots trobar, per exemple, a qualsevol casa, a materials inesperats, sorprenents. En aquest sentit, hi ha de tot: bosses, carcasses d'ordinador, paper, xips elèctrics, fusta, teles, botons, vidre, suro, cables elèctrics, tests, plàstics, cascs de moto, escombres, ferro...

Però segurament alguns dels pares consideraran que alguns d'aquests materials poden ser perillosos. Com aconseguir que es puguin fer servir a l'escola?

És evident que qualsevol material, en mans d'un infant petit, pot resultar perillós. Es poden posar qualsevol cosa a la boca, però no es menjaran una pedra, una pinya... I és cert que els pares sovint tenen dubtes sobre el fet que els seus fills puguin entrar en contacte amb aquests materials, estan força obsessionats per la seguretat. Però la solució és el treball en grups

**Remida
compta amb més
de dues-centes empreses**

treball en grups petits
la veritable qualitat

participar en la
vida ciutadana
facilita un projecte
com aquest

Remida
es pot fer
en altres indrets
amb l'ecologia
amb l'educació
i amb la cultura

petits, formats per quatre o cinc nens i amb la presència constant d'un adult, que treballa amb els infants però que alhora està sempre pendent de la seva seguretat per evitar qualsevol perill. Aquest treball en grups petits constitueix la veritable qualitat de les escoles de Reggio Emilia, la qualitat de la relació entre un adult i un infant. Òbviament, és impossible fer servir segons quins materials amb grups grans d'infants, simplement perquè l'adult no podrà controlar la seva possible perillositat i sobretot perquè tampoc s'afavorirà una relació infant-adult i infant-infant de qualitat.

Creus que l'experiència de Remida a Reggio Emilia és exportable a altres indrets, a altres ciutats o regions?

Reggio Emilia és una ciutat petita en una província també petita. Des d'aquest punt de vista, és cert que potser és més senzill desenvolupar un projecte com aquest en una ciutat de mida mitjana, i també és cert que el fet que no hi hagi grans distàncies en la província facilita, per exemple, la recollida de materials. Un altre factor positiu que ha permès el desenvolupament i el creixement del projecte Remida és el fet que Reggio ja compta amb unes escoles absolutament integrades en la vida ciutadana, i que en la nostra ciutat l'educació és una co-construcció dels infants, dels pares i dels educadors, de manera que tots hi participen, fins i tot els infants més petits. El costum de participar en la vida ciutadana facilita l'expansió d'un projecte com aquest. Però de fet l'experiència de Remida ja s'ha estès a altres ciutats italianes, la qual cosa implica que és exportable, per bé que a cada lloc s'haurà d'adaptar al context concret. Per exemple, a Nàpols han obert tres centres Remida consecutivament, en tres anys (1998, 1999 i 2000). Cada un dels centres s'ubica en un barri de la ciutat, un dels quals és un barri molt problemàtic. A Torí fa uns dos anys que van obrir un centre, i també a Lecco.

Per tant, sens dubte que Remida és una experiència que es pot fer en altres indrets, i en tot cas és un projecte que té uns importants retorns per a les ciutats que el posen en marxa. Retorn polític, pel que fa a la imatge de la ciutat compromesa, en primer lloc, amb l'ecologia i també amb l'educació dels infants i joves en els principis bàsics de la sostenibilitat ecològica; també un retorn de tipus cultural, per la creació d'una cultura estètica poc estereotipada, moderna, que ofereix alternatives a la cultura i al discurs estètic dominant (sobretot en el cas dels infants petits). Amb un projecte com Remida els ulls dels infants i dels joves i de tots els ciutadans s'acostumen a un art diferent, un art que ells poden crear fàcilment a partir d'uns materials reciclats, amb colors, textures i materials diferents que estimulen la seva creativitat, de manera que tots els infants i adults podran fer obres d'art diferents, personals, no totes iguals, tallades per un patró únic estereotipat. I finalment,

Remida és un projecte extremadament barat per als ajuntaments o regions que el posen en marxa. Només cal un local prou gran i un camió que vagi a recollir el material, a més d'un estímul a les escoles perquè aprofitin les possibilitats d'aquests materials -però per això darrer no cal finançament.

Entrevista a Soledat Sans, responsable del Taller de Plàstica Municipal Carrau Blau

Soledat Sans és la fundadora i responsable del Taller de Plàstica Municipal Carrau Blau de Sant Just Desvern. Hi ha treballat des de 1980, en activitats en horari de fora escola i amb infants d'entre 4 i 15 anys. En el taller es desenvolupen activitats artístiques de tota mena -escultura, pintura, col·lage...- sovint a partir de materials reciclats i d'origen natural.

Des de fa anys, al Taller de Plàstica Municipal que dirigeixes, Carrau Blau, els infants treballen amb materials reciclats. Com va sorgir aquest interès pel reciclatge?

De fet, la meva preocupació pel reciclatge va sorgir fins i tot abans de la fundació del Taller. Va ser l'any 1979, quan al meu poble, Sant Just Desvern, es va fer una manifestació que es va convertir en una festa ecològica per demanar que es netegés el riu Llobregat, que s'alliberés de tanta brutícia. Tot va començar quan una veïna em va dur a una reunió a l'Ateneu, on em vaig assabentar del projecte de fer un riu Llobregat amb totes les deixalles i ho vàrem fer. Vaig treballar amb els infants, que amb bosses i figures de paper van construir el riu. El "cap" del riu estava fet amb llaunes, tetrabricks i altres materials, i tots els nens i nenes disfressats de peixos es van col·locar sota el riu per portar-lo fins a la plaça de l'Ajuntament. A la plaça es va fer una gran festa ecològica amb l'aigua com a protagonista.

El riu Llobregat va ser la meva presentació plàstica al poble i va servir per demanar-li al primer ajuntament democràtic, junt amb la companya Marta Balada, professora de plàstica a l'Institut de Sant Just, la possibilitat de realitzar el primer curs d'estiu que s'havia fet mai al municipi. El curset d'estiu es va fer a Can Ginestar, i d'allà va sorgir la idea de presentar un projecte a l'Ajuntament per tal de poder crear un taller de plàstica que funcionés tot l'any.

El Taller es va obrir el 1980 a Can Ginestar...

Sí, dins d'aquest mateix recinte, l'Ajuntament ens va deixar un local on la Marta i jo, el setembre de 1980, vam engegar amb il·lusió un projecte experimental, al Taller de Plàstica Carrau Blau.

**Remida és un projecte
extremadament barat**

**en el taller
es desenvolupen
activitats artístiques
de tota mena**

**una manifestació
una festa ecològica**

**El riu Llobregat
va ser la meva
presentació plàstica**

**un projecte experimental
generar la utilització
del reciclatge
proporcionava poder
inventar i crear**

**fer coses
meravelloses
amb material
de rebuig**

**les olors
es poden pintar**

El repte era sintetitzar amb rigor, en primer lloc, el coneixement i l'atenció al món dels infants, així com també la percepció de l'art i de l'entorn, configurant un projecte educatiu que s'ha anat revisant i estructurant fins el moment actual i on des de l'inici hi figura l'objectiu de participar activament i projectar les nostres experiències en les festes i actes culturals del municipi. Fet, aquest últim, que en un principi ja va generar la utilització del reciclatge simplement com una manera de recollir materials per fer instal·lacions i poder estalviar despeses. Però també, i de mica en mica, ens permetia poder inventar i crear a partir de nous projectes, tot enriquint substancialment el procés i els resultats.

És com un estímul a la creativitat dels infants alhora que una introducció en el món del reciclatge.

És cert, una part important del treball permet implicar els infants en la utilització del reciclatge, tant pel que pertoca a l'experimentació de formes i textures, com per la seva participació en les instal·lacions en l'espai, on moltes vegades, gràcies a aquests materials, tot és possible. Surten del format clàssic del dibuix sobre paper i es troben amb un joc engrescador on gran i petit són un nou estímul que il·lusiona i motiva. Sembla que entrin en una nova dimensió, i se senten amos de mig món. Així, els infants aprenen que no tot s'acaba comprant, i que poden gaudir i fer coses meravelloses amb material de rebuig. És com una educació intensiva en uns valors que es contraposen a la societat de consum i que, si bé aprofitar coses representa en sí mateix un valor per als adults i per als infants, el fet de recrear-les tot aprenent, gaudint i comunicant és sens dubte un privilegi.

I de l'educació dels sentits...

L'ús dels materials no habituals per fer projectes concrets implica que els infants, a més de mirar i observar, els poden tocar, manipular, percebre amb tot el cos, embolicar-s'hi, distingir per tacte la seva pesada compacitat o la subtil volatilitat d'un sac de plomes blanques. Poden enfonsar la ma esporuguits i amb els ulls clucs dins d'una bossa de papers trinxats o bé prémer en compte una closa d'ou dins del fang tou. Aprendre que els tests de ceràmica per reciclar es poden trencar en dos, i no en mil trossos, si es coordina el moviment del braç donant-li la potència justa. Que fent silenci es pot escoltar el grinyolar d'un paper en arrugar-se, i el so acompassat d'unes llavors d'acàcia. Sovint són recursos molt senzills que el mestre tan sols ha de saber posar en valor. Escoltant els infants n'aprendrà d'altres i sorgiran invents inversemblants. Les olors es poden pintar, i també es poden provocar portant farigola. Recordo quan dibuixàvem fum blanc dins del taller, i el fogonet elèctric fregia gambes per pintar-ne l'olor icontraposar-la al toc suau d'una colònia de nadó.

Recordo també el tacte lliscós d'un calamar i el punxós d'un card de carxofera. I el projecte Cézanne, tant ple de recursos i de troballes, que es mereixia voltar l'obra dels infants amb pomes fresques perquè la seva aroma es barrejà amb els colors.

No sé si de l'educació dels sentits en un taller de plàstica se'n pot dir educació; jo en diria més aviat provocació. Tot ha d'incitar i remoure i quan aparegui un incís per treballar aquests instants màgics, s'han de fruir i deixar el treball concret per l'endemà.

Tornem una mica als projectes de Carrau Blau. A partir d'aquell primer projecte del riu Llobregat han sorgit moltíssims projectes nous, a un ritme de gairebé un per any...

Més aviat dos per any. El 1981 va consistir en embolicar la foguera de Sant Joan. De fet, la pròpia foguera ja és un magnífic exemple de reciclatge popular, ja que de les deixalles se'n fa una festa. El que vam fer en el taller era recrear la festa i donar-li un sentit estètic, tapant-la tota de blanc amb papers de diferents mides i formes, i amb alguns globus també blancs per rematar l'obra. El blanc, a la nit, es veia de lluny i quan es va encendre ho va fer amb una flama única. La foguera va ser una obra efímera d'un enorme plaer estètic.

Un any més tard, el 1982, vàrem fer un homenatge a Picasso. Era l'any del seu centenari i Sant Just ho va celebrar, entre altres coses, guarnint els carrers amb caixes de cartró, de color blau i rosa, un clar referent al cubisme i a les èpoques rosa i blava del pintor. A més, recordo que en aquella època hi havia una dona gran, la Francisqueta, que dirigia els guarniments dels carrers, i el que vaig fer va ser convidar-la a ella i a l'Associació de veïns al taller, on els vaig plantejar la meua idea. La reacció va ser excel·lent: gran part del poble es va posar a recollir caixes, a dur-les al taller i a pintar-les. D'alguna manera, aquell col·lectiu de gent hi trobava un sentit, a fer caixes de color rosa i blau, i la seva participació és una mostra de com a partir d'una idea es poden implicar molts col·lectius.

En aquest cas, sembla clar que el motiu d'aquesta activitat era el centenari de Picasso. Tots els projectes sorgeixen d'un motiu tan clar?

Bé, els motius per dur a terme un projecte poden ser molts. Sorgeixen d'una conversa, d'un record, d'una visió estètica, d'un problema, d'un esdeveniment cultural, de la celebració d'una festa... o bé de la quotidianitat del taller. Per exemple, un dia, una nena va dur tres peixos dins d'una petita peixera i d'allà van sorgir multitud de peixos dibuixats. Però al final els peixos originals van morir. Aleshores, d'aquest fet va sortir la proposta de realitzar una peixera gegant dins del taller que a

**un taller de plàstica
l'educació
més aviat provocació**

**la foguera
és reciclatge popular
una obra efímera**

**guarnint els carrers amb
caixes de cartró
de color rosa i blau**

**una nena va dur
tres peixos
van sorgir multitud
de peixos dibuixats**

cada pedra blanca
en mans d'infants
es convertí
en un treball molt subtil

les fulles
les llavors
la natura va ser
la protagonista a l'hora
d'homenatjar a Gaudí

les ampolles
de plàstic buides
una instal·lació futurista

la idea de fons
les coses
tenen un valor

poc a poc va esdevenir un tros de mar on nenes i nens poden entrar a pensar.

Alguns d'aquests projectes també sorgeixen de la imperiositat de la programació. Un any, per exemple, encara no teníem projecte i un dia tot passejant per la platja vaig recordar la dita "els catalans, de les pedres es fan pans". I cada pedra blanca en mans d'infants es convertí en un treball molt subtil, que més tard, a l'hora de l'exposició vam combinar amb un material de reciclatge casolà, unes sabates velles, convertint-ho en un interessant estudi i suggeriment de propostes. Amb tot plegat vàrem omplir tota l'escala de l'església de Sant Just, en un matí de festa.

Una combinació de material usat i de materials naturals...

Resulta molt interessant vincular aquests materials. El que t'ofereix la natura és impressionant, i a més implica que els infants, els seus pares i els col·lectius ciutadans s'hi apropin a través d'un projecte artístic. I és començar i no acabar: les fulles es poden recollir, les llavors es poden agafar, a l'estiu hi ha fruits que a l'hivern no trobes... Al voltant dels productes naturals pots explicar moltes coses: tipus de terres, l'erosió de l'aigua, les plantes autòctones d'una regió determinada... D'alguna manera contínuament en el taller vinculem geografia, ciències naturals, creativitat i aprenentatge. El 1992, un projecte molt bonic fou el de fer servir plantes seques recollides a l'estiu i després reciclar-les i embolicar-les amb paper encolat amb la finalitat de pintar-les i transformar-les. I també en el 2003, la natura va ser la protagonista a l'hora d'homenatjar Gaudí, arquitecte vinculadíssim a les formes de la natura i a la seva rica i transformadora inspiració.

Quant a la utilització de materials usats, un que tothom té al seu abast són les ampolles de plàstic buides. Les recollíem a sacs i el 1997 van servir per aixecar parets i realitzar personatges en una instal·lació futurista.

I amb les mateixes ampolles vas fer, posteriorment, un altre projecte.

Efectivament, l'any següent, el 1998, els infants van reciclar aquestes mateixes ampolles d'aigua, i el 1999 van fer un drac. De fet, aquest reaprofitament és quelcom comú en gairebé tots els projectes del Carrau. El propi material ens incita a fer-ho. Així, també vàrem reciclar els trossos del dinosaure de color blanc que vàrem construir el 1993, pintant-los de colors amb diferents tècniques. Com podíem llençar aquells grossos volums de roba endurida i preparada per rebre la pintura? A més, també hi ha la idea de fons que les coses tenen un valor sentimental per la manera com han estat viscudes.

Un altre bon exemple és el quadre de la Joana, una nena que va morir i que és molt important en la història de Carrau Blau. Teníem una tela blanca molt gran on només hi havia escrit el seu nom, en forma de cartell, i vàrem idear un projecte segons el qual els infants hi dibuixarien al damunt, però respectant la signatura de la Joana. Vam dividir el quadre en quadrícules i cadascú hi dibuixava intentant que el seu propi dibuix formés part del tros de grafia que li havia tocat, afegint però no esborrant cap fragment de les lletres de la Joana. Reciclar és també recollir les coses amb afecte i donar-les-hi un sentit.

Però com s'aconsegueix que els infants s'interessin per aquests materials reciclats, que s'hi inspirin?

Amb aquests materials és molt important la presentació. Si fas una instal·lació prèvia, talment com un aparador, el nen i la nena s'hi poden acostar, interessar-s'hi, preguntar. I sens dubte d'aquest diàleg sorgeixen noves propostes. Les nostres explicacions complementaran la presentació i evidenciem la qualitat suggeridora del material i d'una bona incitació a la creativitat.

Ara bé, no m'agradaria acabar aquesta entrevista sense fer esment que en el taller conviuen amb tots aquests materials molts d'altres. D'una banda, tots aquells específics de l'activitat artística que portem a terme i que procurem siguin propers a la professionalitat, no fent gaires distincions pel fet de que siguin per a infants: carbonet, cretes, pastels, tintes, anilines, oli, acrílic, ciment, cola, terres, pigments, vernissos... així com també diferents suports: fustes, tela, plàstics, cartró... i instruments de treball, pinzells, canya, pistola de silicona, cavallets... És doncs precisament la conjunció de tots aquests instruments amb els materials de reciclatge el que propicia un bon treball.

El súmmum d'aquest procés de reciclatge és la instal·lació Mudances, sorgida de l'enderroc de l'edifici de Can Ginestar i del trasllat a la seu actual de Carrau Blau...

Si, el projecte va començar quan em van comunicar que s'havia de tirar a terra el taller. Em va doldre molt, per tot el que significava i també per el seu sostre antic d'encavallades de fusta, que li atorgava un aire de bohèmia artística molt motivadora. A més, Can Ginestar era un espai excel·lent. Aleshores, com l'enderroc era inevitable, i allà dins hi conviuen molts records, vam decidir no llençar res. Reciclar-ho tot per vendre-ho, però sense diners pel mig. Els nens i les nenes entraven al taller, recollien el que volien, ho transformaven, ho reciclaven i inventaven una obra pròpia. Per a les festes del poble, vàrem instal·lar una mena de mercat a la plaça i, tal i com es fa a les galeries d'art, si algú volia una obra li posava un gomet vermell. Amb la sola diferència que no havia de pagar res.

reciclar és també recollir les coses amb efecte i donar-li un sentit

és molt important la presentació del material

amb tots aquests materials conviuen molts d'altres

l'enderroc era inevitable van decidir no llençar res reciclar-ho tot

unes toxanes
pintades de blanc
un petit homenatge
als infants a Beslan

reciclant euros
l'Onada Solidària
amb el sud-est asiàtic

Recrea
inspirat en el Remida
una gran oportunitat
per estendre
el que fem
al Carrau Blau
les escoles

Volíem incidir en el fet que si a una persona li agradava una cosa i es feia càrrec de valorar-la i tenir-ne cura, d'alguna manera ja adquiriria el dret a posseir-la. A més... què volia dir? Que per endur-se allò que els agradava, la gent del poble havia de mirar, voltar, escollir...

I encara hi ha unes toxanes que has fet servir diverses vegades en els últims anys...

Si, el mateix any de la instal·lació Mudances, el 2002, vàrem reciclar unes toxanes que ja havien fet servir al taller pintant-les amb motius africans i convertint-les en un suport per flors de paper retallat. El 2003 es convertiren en lilit en una instal·lació sobre somnis, i finalment el 2004, coincidint amb les Festes de Tardor del poble -on cada any ocupem la plaça de l'Ajuntament reconvertint-la en un espai d'art dels infants- vàrem tornar a utilitzar-les totes pintades de blanc per fer la instal·lació Blanc sobre Blanc, en que rendíem un petit homenatge als infants morts a Ucraïna, a Beslan.

I ara, que està preparant?

Desgraciadament, els esdeveniments ens han portat durant dos anys consecutius a fer esment a dues desgràcies i, encara que sembli mentida, actualment estic reciclant euros. El voluntariat els dóna i els infants del taller pinten onades gegants de tots colors que serveixen de suport per a les monedes. Les escoles i altres col·lectius també hi participen, i amb tot aquest material realitzem una instal·lació amb el nom de l'Onada Solidària, dins de la campanya Sant Just Desvern amb el sud-est asiàtic per ajudar la infància a través de l'Unicef.

Al mateix temps, també estic immersa en diversos projectes, un dels quals és Recrea. Hi he dipositat moltes esperances. Recrea, inspirat en el Remida de Reggio Emilia, vol ser un centre de reciclatge que també funcioni com a magatzem de materials reciclats, per a que les escoles els puguin anar a buscar i aprofitar. En aquest sentit, Recrea seria una gran oportunitat per estendre el que fem al Carrau Blau a cadascuna de les escoles, de manera que es convertissin en veritables centres d'art i d'experimentació per als infants i joves, partint del reciclatge i d'atorgar valor a les coses usades, que tenen una vida que pot continuar.

Recrea seria, doncs, una manera de poder generalitzar aquesta cultura. Però, al llarg de tots aquests anys, tots els projectes que s'han realitzat al Carrau Blau han estat fruit, en part, del teu esforç personal. En aquest sentit, què caldria per poder endegar una iniciativa com Recrea?

En primer lloc, i des de la meva experiència, és absolutament imprescindible un magatzem on es poguessin acumular les

coses que portessin els infants i les famílies, els objectes recollits a la indústria, els materials de la natura i les coses que es reutilitzen d'una altra obra d'art. En segon lloc, i per ser molt breu, caldria articular un sistema de recollida de tots aquests materials. Els ajuntaments s'hi haurien d'implicar, com molts cops ha fet l'Ajuntament de Sant Just. Tenen els mitjans -per exemple, tenen centres cívics que podrien acollir una estructura com aquesta-, i per tant és una qüestió de voluntat política.

A Reggio, on s'inspira Recrea, compten amb una enorme complicitat de la ciutadania. Creus que aquí seria difícil d'aconseguir?

Si et refereixes a gent per treballar-hi, la resposta és que el voluntariat cada cop és més difícil d'aconseguir. A nivell d'implicació més general de la ciutadania, caldria que el centre en qüestió arribés a formar part dels rituals de costum de les persones. De fet, diria que a nivell popular les coses que es fan bé són les que comporten un ritual que s'afiança a través de la repetició any darrera any. Si bé aquests rituals poden caure en el perill d'un cert tancament cultural, és relativament fàcil dinamitzar-los si es compta amb un equip de persones que hi participin amb un cert criteri i donin un sentit a l'activitat alhora que cohesionen la gent al seu voltant.

Però com es podria fer arribar aquest recurs a les escoles?

Des del meu punt de vista, hi ha dues possibilitats molt clares: la primera és formar els mestres en aquests principis del reciclatge i de la creativitat artística, i segona fer tallers al propi centre Recrea perquè les escoles hi vagin passant.

Com a mínim, en una primera fase, penso que és millor el ritual del taller, tot i que després s'hauria d'estendre aquesta manera de treballar a les escoles, justament com passa a Reggio Emilia, on tota l'escola, cada escola és un taller.

El model serien, com has dit, les escoles de Reggio Emilia...

Reggio Emilia és un final, un objectiu. L'Associació de Mestres Rosa Sensat m'ha donat a conèixer aquest centre i la seva ideologia. Un ideal de com tot pot funcionar conjuntament: tallers on s'escolta els infants, escoles que exploren la seva creativitat i els permeten anar descobrint i afiançant-se en les seves possibilitats. Perquè si els mestres treballen en una idea i estan oberts a escoltar sense prejudicis i a poder ensenyar, aprenem tots; aprenen els infants i també els mestres. Perquè cada idea és com un tronc amb moltes branques, i cada branca és un món ric i ple de possibilitats.

En molts moments, en el treball diari al Carrau Blau, penso en la pedagogia del fundador de les escoles de Reggio, Loris Malaguzzi, i gaudeixo al pensar que algunes de les seves idees,

**un magatzem
una qüestió
de voluntat política**

**un equip de persones
un sentit a l'activitat
cohesionen**

**formar els mestres
fer tallers
al propi centre Recrea**

**tallers
on s'escolta els infants
i aprenem tots**

tot i abans de conèixer el seu pensament, ja formaven part del nostre propi projecte pedagògic, tal com l'acceptació i l'afecte per als infants; l'ajut a progressar a partir d'ells mateixos, evitant tota avaluació comparativa; els projectes oberts que es basen en l'experimentació, tot manipulant, escoltant, inventant de nou i fruit de les descobertes.

Ara bé, el mestratge de Malaguzzi va molt més enllà. Moltes vegades, al taller, Reggio Emilia se'ns presenta com un ideal que ens encoratja. La veu de l'infant i el ressò del què sabem i del què som a poc a poc ens anirà marcant les pautes del difícil art d'ensenyar i aprendre.

Quadre de síntesi de les entrevistes del taller Carrau Blau- Centre Remida

	CARRAU BLAU	REMIDA
Definició del projecte		
Estatut legal	Empresa de serveis	Centre de recursos creatius municipal
Any naixement	1980	1996
Origen del projecte	Iniciativa personal, però fruit d'una experiència prèvia d'associacionisme veïnal.	Iniciativa institucional, fruit d'una visita a un centre de reciclatge als Estats Units, en una ciutat amb una xarxa d'escoles bressol que ja treballaven amb materials informals.
Objectiu inicial	Sintetitzar, a través d'un projecte educatiu en evolució contínua, el coneixement i l'atenció al món dels infants i la percepció de l'art i de l'entorn. Estalvi econòmic en materials necessaris per al taller.	Sensibilització i implicació de la ciutadania, especialment a través de l'educació dels infants més petits, en la importància ecològica del reciclatge.
Problemes inicials per la posada en marxa d'un projecte tipus Remida i resolució	- Necessitat d'un espai gran per desenvolupar les activitats - Transport dels materials - Professionals que hi treballin (no únicament des de la base de la voluntarietat i l'estorç personal).	- Necessitat d'un magatzem i taller (Resolt per la cessió d'un espai al centre històric per part de l'Ajuntament). - Transport dels materials (Resolt pel pagament d'un camió de transport per part de l'empresa municipal AGAC).
Suport institucional al projecte	Ajuntament de Sant Just Desvern	Ajuntament de Reggio Emilia i empresa municipal AGAC, via cessió d'espai de Remida, pagament despeses de transport i personal.
Cost del projecte	Barat. Cal la implicació dels ajuntaments, amb capacitat de decisió i espais on poder ubicar centres d'aquesta mena (per exemple, els centres cívics).	Barat. El cost real del transport dels materials, dels salaris i del manteniment de l'espai queden absolutament compensats, en part per les quotes de les escoles i els cursos, però també pels beneficis ciutadans de les activitats desenvolupades.

Activitats		
Àmbit d'aplicació	Taller artístic per a infants, amb la voluntat d'arribar i implicar la població en general a través d'algunes activitats concretes.	Centre Remida, magatzem on es fan tallers; escoles bressol i parvularis de la ciutat.
Activitats	- Taller per a infants - Presentació al poble dos cops l'any (utilitzant espais ciutadans).	- Formació per a joves i adults. - Remida Day (implicació de tota la ciutat en una gran «festa del reciclatge»).
Motius de les activitats	Múltiples, diversos; en part fruit d'una programació anual però també de l'espontaneïtat, de la capacitat d'improvisació. Quasi sempre pensats pel responsable del taller però millorats per les aportacions constants dels infants.	Múltiples, diversos; sovint sorgeixen dels infants, que tenen molt a dir-hi.
Materials usats	Materials reciclats d'origen bàsicament domèstic i natural.	Materials nous sobrants de fàbriques. No accepten materials domèstics, però sí materials naturals que les famílies puguin dur a les escoles.
Paper escoles	Com a objectiu de futur: - Lligam amb paper i recursos dels mestres. - Transformació de les escoles en veritables centres d'art (i constant interacció entre activitats taller i altres matèries escolars).	- Pagament quota anual que els permet anar a recollir materials al magatzem de Remida per treballar a l'escola.
Condicions de treball		
Personal centre?		- 2 o 3 persones fixes en centre Remida (salari cobert per Ajuntament). - Professionals del món de l'art i d'altres àmbits del coneixement que col·laboren en els cursos, etc. - Àmplia xarxa ciutadana de col·laboradors
Condicions treball	Necessitat treball qualitatiu dels professionals: seguiment grups petits d'infants.	Treball en grups petits, amb tres o quatre infants com a màxim.
Resultats del projecte		
Efectes sinèrgics	Creació d'una cultura d'estalvi i desenvolupament creativitat dels infants.	Creació cultura d'estalvi i cultura artística poc estereotipada i desenvolupament creativitat dels infants.
Beneficis del projecte		«Rèdits» polítics: retorn polític en la imatge de la ciutat (city-marketing) com a ciutat compromesa amb l'ecologia i alhora amb l'educació dels infants.
És un projecte fàcil d'«exportar» a altres ciutats, comarques, etc.?	L'objectiu seria fer un taller a cada escola.	L'experiència de Reggio Emilia ha servit de model a altres ciutats italianes: Torí, Nàpols, Lecco, que han obert centres Remida amb els mateixos objectius.

Semblances i diferències entre ambdós projectes: Remida i Carrau Blau

El Carrau Blau i Remida són diferents però semblants

parteixen de la creativitat dels infants arrelen en entorns amb una forta activitat ciutadana

reben el suport de les institucions públiques locals

un treball creatiu a partir d'uns materials en desús

El taller Carrau Blau de Sant Just Desvern i el centre de Recursos Creatius Remida de Reggio Emilia són iniciatives diferents, distants en el temps -van sorgir en moments històrics distints- i en l'espai geogràfic, però en les quals es poden identificar alguns trets comuns que permeten descriure una semblança que va més enllà de la simple coincidència.

És cert que ambdós parteixen d'un plantejament pedagògic concret, sorgit des d'un determinat posicionament que fa èmfasi en la creativitat dels infants i en la seva motivació per al treball artístic i estètic. En l'origen i el desenvolupament del projecte, malgrat ser específics en cadascun dels casos per les lligats a les circumstàncies de l'entorn, també s'observen coincidències importants: ambdós projectes arrelen en entorns amb una forta activitat ciutadana (el taller Carrau Blau neix en plena transició política, quan l'efervescència dels moviments veïnals assoleix el seu punt àlgid, i de fet la seva gestació es produeix justament en una d'aquestes activitats associatives veïnals, una protesta per la situació en que es troba el riu que passa per la ciutat; Remida és una iniciativa de l'Ajuntament de Reggio, una ciutat amb una forta tradició de participació ciutadana i de gestió ciutadana dels afers públics, amb unes escoles bressol molt integrades en la vida del municipi), i des de molt aviat reben el suport de les institucions públiques locals.

També són comuns els problemes inicials, que descriurem molt breument: la manca d'un espai on ubicar les activitats que es volen desenvolupar, les dificultats materials per organitzar un sistema de transport que permeti la recollida dels materials que s'han d'usar en el taller i en les activitats i, finalment, la dificultat de definir el perfil exacte dels professionals que hi han de treballar i de sostenir econòmicament el cost de la seva feina. En ambdós casos, aquesta problemàtica ha trobat solució, parcial o totalment, a partir del suport institucional que hem esmentat, per bé que les formes d'organització jurídica i el nombre de treballadors i la xarxa al voltant d'ambdós projectes no siguin exactament iguals.

Quant a les activitats concretes, són similars en essència, tot i que difereixen en el seu format concret. En essència es tracta, en ambdós casos, que els infants desenvolupin un treball creatiu a partir d'uns materials en desús –naturals i de reciclatge domèstic, en un cas, i d'origen industrial, en l'altre–, i que experimentin constantment. La clau és, tant per Carrau Blau com per Remida, la motivació d'aquests infants i la confiança –dels adults, i dels

infants mateixos— en les seves capacitats, i en el valor del joc —d'alguna manera, amb els materials hi juguen— i de la descoberta. El paper de l'educador —de l'adult— és, en aquest plantejament i en aquest entorn de treball, és el de motivar els infants, el d'aprofitar tots els recursos al seu abast per estimular-lo, per potenciar la seva imaginació, i el d'estar atent a les seves propostes per incorporar-les al procés; el seu rol requereix, és obvi, una certa programació, però una programació tal que permeti l'espontaneïtat, la capacitat d'improvisació.

L'altre element indestriable en ambdues experiències és l'acostament a la resta de la ciutadania: en el cas del projecte de Reggio Emilia, aquest és més fàcilment evident, ja que el mateix centre fa cursos i tallers per adolescents i adults, però a més perquè, en tant que les escoles formen part del teixit ciutadà, i de la vida de molts ciutadans, es produeix una mena d'osmosi que s'inicia -sobretot en els primers anys, quan la iniciativa encara no era tan coneguda- amb els pares dels infants que van a les escoles bressol o als parvularis i que contagia després a la resta de la ciutadania. En qualsevol cas, tots dos projectes compten amb una mena d'exposició pública, amb un aparador del que es fa a Remida i a Carrau Blau. El Remida Day és, en aquest sentit, un esdeveniment semblant a les dues "presentacions" públiques del taller Carrau Blau. Ambdós aconseguen una implicació molt important dels habitants de les seves respectives ciutats, fins al punt que es converteixen en una cita ineludible de la vida ciutadana, en una mena de festa cívica -una celebració que augmenta la cohesió social i l'arrelament al territori- a l'entorn de tres elements: els infants, l'art i el reciclatge.

Perquè les activitats que es fan en un i altre indret es realitzen a partir de materials residuals (a Carrau Blau de forma parcial, tot i que cada cop més important). Inicialment, també el motiu per usar aquests materials era diferent: Remida sempre es va plantejar la feina des d'aquest supòsit, i a Carrau Blau tenia un sentit més instrumental: estalviar recursos en la compra de material. A posteriori, la utilització d'aquests materials ha adquirit un sentit semblant en ambdós projectes: a partir de materials d'aquesta mena, siguin industrials, domèstics o naturals, es poden aconseguir nous valors plàstics originals i el desenvolupament d'una estètica no estereotipada ni homogeneïtzadora. A més, el procés permet introduir els infants en la cultura del reciclatge i del reaprofitament dels recursos.

Finalment, també hi ha punts en comú en les condicions de treball en ambdues experiències. En aquest cas, l'element central de Remida i de Carrau Blau és el treball qualitatiu dels mestres i/o d'altres professionals, dels més diversos àmbits del coneixement, que participin de les activitats. A les escoles de Reggio, i al taller de Sant Just Desvern, els educadors, els mestres, treballen

El paper de l'educador requereix una programació que permeti l'espontaneïtat

ambdues experiències aconseguen la cohesió social i l'arrelament al territori

materials nous valors plàstics estètica no estereotipada ni homogeneïtzadora

la cultura del reciclatge i del reaprofitament dels recursos

el treball qualitatiu de professionals

amb grups petits de 4 o 5 infants. Segons els responsables d'ambdós projectes, aquesta és la veritable qualitat del seu treball: la relació que s'estableix entre l'adult i els infants i entre aquests.

Pel que fa al nombre de treballadors fixes en els centres -en el taller Carrau Blau i en el centre-magatzem de Remida- cal dir que són pocs. Se situen al voltant de 2 o 3 persones, tot i que poden comptar, com hem esmentat anteriorment, amb la col·laboració d'altres persones voluntàries per fer activitats concretes (arquitectes, escenògrafs, escultors...), especialment en el cas de Reggio, així com amb una àmplia xarxa ciutadana de col·laboradors.

el cost del projecte reduït si considerem els beneficis

Des d'un altre punt de vista, també sembla que el cost del projecte en tots dos casos és semblant: força reduït, especialment si considerem els beneficis <<socials>> que comporta, tot i que segurament no seria viable sense el compromís de les institucions públiques (que en ambdós casos han cedit els espais, i cobreixen -en el cas de Reggio- el cost anual dels salaris dels treballadors de Remida i el cost del transport dels materials industrials en desús des de les fàbriques fins al seu magatzem central. En el cas de Carrau Blau, que és una empresa de serveis, la majoria dels materials -domèstics i naturals- es recullen per iniciativa personal dels professionals o de les famílies dels infants que hi van). Pel que fa a la implicació dels ajuntaments d'ambdós municipis, els responsables dels projectes també coincideixen a destacar els rèdits <<polítics>> que Remida i Carrau Blau generen: el de la creació d'una imatge de ciutat compromesa amb l'educació dels més petits, amb l'art i amb el reciclatge i l'ecologia.

ciutat compromesa amb l'educació amb l'art el reciclatge i l'ecologia

Sens dubte, hi ha bastants elements coincidents entre Remida i Carrau Blau. Però també n'hi ha de divergents, prou importants per assenyalar-ne les particularitats específiques a cada un dels projectes.

Carrau Blau va néixer el 1980 Remida 1996

En primer lloc, el moment en què van sorgir ambdós projectes pot explicar algunes diferències entre aquests. Així, mentre Carrau Blau va néixer el 1980, quan encara no es parlava de reciclatge, Remida ho va fer el 1996, quan el reciclatge ja era un element molt present en la vida ciutadana (per bé que tampoc no estava tan estès en l'àmbit del reciclatge industrial, que és el que fan a Reggio). Això explicaria que inicialment els responsables de Carrau Blau es plantegessin el reciclatge de segons quins materials més com una mesura d'estalvi que com la filosofia de fons del projecte, que és el que passa a Reggio.

D'altra banda, i això és una obvietat, també són diferents els models de representativitat jurídica d'una i altra institució, fruit precisament del seu procés de gestació.

En tercer lloc, i aquesta és una diferència importantíssima, també l'origen dels materials és diferent: mentre a Remida només fan servir residus industrials i materials en desús provinents de les empreses de la Reggio, a Carrau Blau compten essencialment amb materials provinents del reciclatge domèstic, o bé amb materials naturals (fulles, fruits, llavors, pinyes, cargols...) que els infants, els seus germans i pares o els mestres duen al taller. Al magatzem de Remida no accepten materials domèstics ni naturals, encara que aquests si poden accedir a l'escola si els duen els infants o les seves famílies. En conseqüència, i aquesta és una altra diferència essencial, també és distinta la manera d'aconseguir els materials. En un dels projectes aconseguir materials depèn, quasi exclusivament, de l'esforç personal dels qui treballen al taller o de les famílies dels infants que hi van a fer activitats, o d'altres persones que se senten compromeses amb el projecte. En el cas de Remida, la recollida de materials està <<institucionalitzada>>, organitzada i sostinguda amb fons públics, i a més el sistema compta amb més de dos-cents empresaris que cedeixen els seus materials gratuïtament.

Des d'aquesta perspectiva, Remida i Carrau Blau també difereixen en el que és l'àmbit d'aplicació estricta de les activitats. A Remida hi ha dos contextos de treball bàsics: d'una banda, el magatzem i taller, on es fan cursos i activitats per a adolescents i adults, i de l'altra, les escoles bressol i parvularis de la ciutat, que paguen una quota anual per accedir al magatzem i per endur-se'n material però que fan totes les activitats a l'espai de l'escola (el magatzem és, així, una mena de punt de recollida del material de les escoles, independentment de si els adults que hi treballen poden haver fet, és clar, algun curs a l'espai del magatzem). El projecte de Carrau Blau no <<compta>> amb les escoles: és un centre d'activitats artístiques on l'assistència és voluntària, i en horari de fora escola. En canvi, a Reggio Emilia les escoles són un element central del projecte de Remida.

Finalment, poden esmentar una qüestió relativa a la disseminació del projecte. En els últims anys, el projecte Remida s'ha estès a diverses ciutats italianes, com una taca que va avançant: Nàpols (on hi ha dos centres Remida), Lecco i Torí, demostrant que és una iniciativa repetible en altres entorns. Malauradament, el projecte de Carrau Blau és un experiència més insòlita, almenys en el seu entorn més immediat. I aquesta qualitat d'experiència <<única>> és la darrera diferència significativa amb el projecte de Reggio Emilia, Remida.

Remida
residus industrials
la recollida organitzada
i sostinguda
amb fons públic

Carrau Blau
reciclatge domèstic
o materials naturals
l'esforç personal

Remida
el magatzem i taller
les escoles bressol
i parvularis

Carrau Blau
centre d'activitats
artístiques
en horari de fora escola

la disseminació
del projecte Remida
Nàpols, Lecco i Torí

Carrau Blau
d'experiència <<única>>

Línies bàsiques de la proposta

Línies bàsiques de la proposta

La proposta bàsica respon a un model flexible amb múltiples possibilitats i per tant adaptable a tota realitat; en els diferents debats del seminari constituït per fer el seguiment de la recerca i la prospecció de l'estudi, s'ha avançat en tot allò que és susceptible d'esdevenir divers i allò que hauria de ser comú.

Centre de Reciclatge

L'espai de centre de reciclatge ha de reunir tres condicions bàsiques: magatzem, estil de supermercat i estímul, provocació i estètica en la seva col·locació.

- Espai per emmagatzemar el material cedit per les empreses o portat pel veïnat. Les dimensions d'aquests estan condicionades per l'abast que tingui cada projecte concret. Haurà d'estar equipat amb prestatgeries i contenidors per poder classificar el material.
- La seva organització ha de permetre la lliure circulació per poder agafar el material necessari.
- La seva distribució i col·locació dels materials ha de contribuir a dignificar-los.

Taller

L'espai d'activitat dels infants o joves ha de reunir les condicions espacials que permetin desenvolupar creacions de dimensions diverses i de treballar simultàniament en diferents activitats.

- Ha de disposar d'un equipament que faciliti el treball en pla i en vertical.
- Ha de disposar de piques d'aigua.
- Ha de disposar d'espai suficient per poder endreçar els treballs mentre duri la seva realització.

Les dimensions del taller estan condicionades pel nombre d'infants i joves que hi experimentin simultàniament.

En el seminari de treball per exemple, hi havia qui considerava que es podia pensar en un grup de quatre infants, que permetria un espai relativament reduït, i qui treballava amb un grup de dotze a quinze infants i amb tres professionals de

manera simultània, que exigiria un espai amb unes dimensions molt superiors per a poder respondre als requeriments de treball.

Taller dins d'un taller

En l'anàlisi de possibilitats portat a terme en el seminari, es considerà que també era possible plantejar un espai específic dintre d'un taller d'art per a fer l'experimentació amb materials de recuperació o reciclatge.

Taller dins d'un espai escolar

Tant els debats a l'entorn de l'experiència de Reggio Emilia com de la dels membres del seminari, es considera que també és possible considerar aquest espai taller dintre d'una escola o institut. Un taller en aquest context, des del punt de vista d'optimització d'espais, es considera també apropiat, sempre i quan reuneixi les característiques necessàries i que no signifiqui una interferència en l'activitat pròpia de l'escola o l'institut.

Perfils professionals

Un projecte d'aquestes característiques demana tres tipus de professionals: els que desenvolupin el seu treball en el centre de reciclatge, el que ho facin en el taller i els que facin la formació i el seguiment del projecte.

Per a treballar en el centre de reciclatge

Formació

Una formació bàsica.

Característiques personals

- Capacitat d'organitzar el material.
- Capacitat de connectar amb les empreses.
- Capacitat de controlar els estocs.
- Capacitat de participar en un projecte col·lectiu.

Per a treballar en el taller amb els infants i joves

Formació

Des d'aquesta perspectiva es considera que la formació bàsica ha de respondre a dues coordenades: cultura artística i pedagògica.

Més que una formació específica en el sentit acadèmic es valora que la formació adequada pot provenir de diferents disciplines: l'escultura, la pintura, la història de l'art, la ceràmica, el disseny, el gravat, etc.

Una formació pedagògica desvinculada dels condicionaments clàssics i tradicionals de l'educació formal, una formació pedagògica capaç d'anar més enllà dels cànons establerts i dels prejudicis limitadors de les potencialitats dels infants i joves.

Característiques personals

Capacitat d'experimentar.

Capacitat d'imaginar situacions i possibilitats dels materials.

Capacitat de planificar la seqüència de treball.

Capacitat de facilitar i fer el seguiment d'activitats simultànies.

Capacitat d'escoltar els infants.

Capacitat de valorar el treball dels infants i joves i tenir confiança en les seves capacitats d'invenció i realització.

Capacitat per generar curiositat.

Capacitat de treballar en equip.

Un perfil professional i unes característiques personals que exigeixen una alta qualificació en el domini d'una tècnica d'art plàstic, i una àmplia cultura artística i pedagògica.

Per a formar i coordinar

Formació

La formació per poder desenvolupar aquesta tasca ha de respondre a dos vessants, tots dos importants: el d'una formació acadèmica sòlida en alguna art plàstica i en pedagogia més l'experiència de treball amb els infants i joves desenvolupant activitats artístiques.

Sense una experiència i la possibilitat de contrastar-la és difícil poder desenvolupar una formació adequada a les persones que desitgin treballar en aquest camp professional.

Per tant des del punt de vista professional les persones que treballin com a formadors han de tenir un alt nivell.

Característiques personals

Capacitat de transmetre l'experiència amb tot el seu abast educatiu, social cultural i ecològic.

Capacitat d'escoltar i ser obert per valorar les idees dels altres.

Capacitat de generar entusiasme.

Capacitat de dinamitzar.

Capacitat de sintetitzar i organitzar.

Dependència i autoorganització

De l'anàlisi realitzat de les dues experiències, (la desenvolupada a la ciutat italiana de Reggio Emília i la portada a terme en el taller Carrau Blau de Sant Just Desvern) i que ha servit de base per elaborar la proposta, es fa evident que la dependència del municipi és una qüestió fonamental.

El que potser no és tant fonamental és si una proposta d'aquesta magnitud pot ser gestionada des d'una iniciativa social. L'experiència del Carrau Blau mostra que és possible, tot i que s'ha de considerar que per ser desenvolupada en aquesta línia caldria definir amb molta claredat el compromís municipal en el projecte i el dels professionals que el portin a terme.

Des d'aquesta perspectiva es fa absolutament imprescindible elaborar un plec de condicions que faci evident la qualitat i dimensió del projecte.

Des del punt de vista de l'equip investigador que ha participat en l'estudi i en l'elaboració de la proposta, es considera imprescindible que en el plec de condicions hi consti que sigui impossible tenir beneficis industrials, i que per presentar-se a concurs per impulsar aquest tipus d'acció o activitat de temps lliure sigui una empresa creada exclusivament per aquest projecte, amb la finalitat d'haver d'afrontar despeses de gestió més enllà de les pròpies que el projecte concret pugui tenir.

Amb la mateixa claredat es considera que els professionals han de tenir garantida la seva estabilitat, sempre que compleixin amb els compromisos del plec de condicions. Si no es garanteix l'estabilitat d'un projecte és impossible poder-ne avaluar els seus resultats, de la mateixa manera que fa que sigui un filó d'ocupació sense una expectativa professional interessant per a ningú.

Es considera que les mesures descrites en els paràgrafs anteriors responen a l'anàlisi que s'ha fet sobre aquest sector en el treball precedent sobre el temps lliure, en el qual la precarietat laboral és una qüestió clau, de la mateixa manera que cada cop més en el nostre país es creen empreses per donar aquest tipus de serveis des d'una perspectiva exclusivament mercantilista.

En conseqüència les administracions han de prendre mesures que facin inviable que un servei educatiu sigui un negoci i per impedir que un magnífic filó d'ocupació altament interessant i positiu es converteixi en un filó de precarietat laboral. Una realitat que està tenint conseqüències extraordinàriament negatives pels infants i joves i pel conjunt de la societat.

Agraïments:

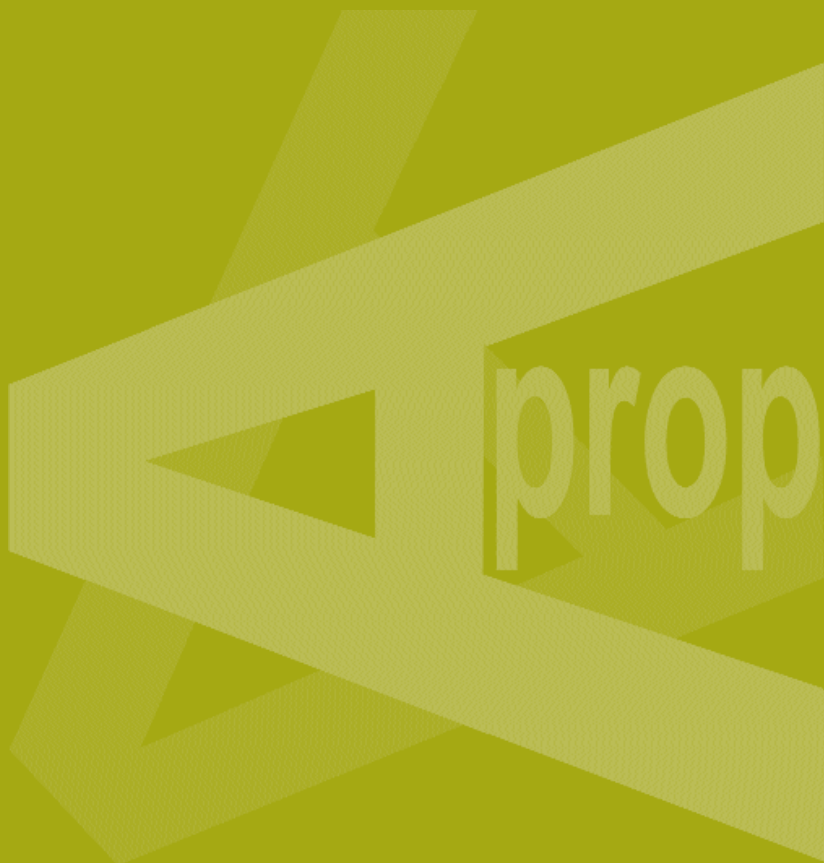
A les persones que han participat en el Seminari Recrea:

- Montserrat Adell
- Laia Amargós
- Mar Màrquez
- Montserrat Nicolàs

A les empreses que han participat en les entrevistes:

- Adarosa
- Arola Editors
- Cidesa
- Disboton
- Impub Gràfiques
- Jofré Confeccions
- Maribel Saladrigas
- Mas Lluch
- Miquel Nogués
- Moner Tech
- Pascual
- Pilar Albaladejo
- Polinter
- Puig Ubach
- Reca
- Telecsal

A Francesca Davoli i Soledat Sans

R
S
S
A
T

Subvencionat pel programa Nous Filons d'Ocupació

Generalitat de Catalunya
Servei d'Ocupació de Catalunya

UNIÓ EUROPEA
Fons Social Europeu

